

- Prestesaken reiser spørsmål om bekreftelsesfellen og hukommelse

Øystein Helmikstøl
journalist

Prestesaken tema på debattmøte om traumer og hukommelse.

TRAUMER OG HUKOMMELSE Professor Annika Melinder var blant dem som holdt foredrag på Litteraturhuset i Oslo torsdag kveld. Foto: Adriane Lunde

– Hukommelse er en rekonstruktiv prosess. Det kan være vanskelig å huske det man ønsker å huske. Det man aller helst vil glemme, og det som er veldig vondt å huske, det husker man ofte altfor godt.

Det sa forsker Ines Blix ved Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) på et debattmøte på Litteraturhuset i Oslo torsdag kveld.

Prestesaken

Hvordan husker man store påkjenninger som seksuelle overgrep og vold mange år etterpå? Hva klarer man å gjengi av erfaringer som man helst ikke vil tenke på i hverdagen? Det var utgangspunktet for et debattmøte om traumer og hukommelse i regi av Advokatforeningen i Oslo.

Arrangementet rettet seg særlig mot advokater som arbeider med strafferett, barnevern, barnefordeling og utlendingsrett.

I tillegg til Ines Blix var også psykolog og spesialrådgiver Trine Anstorp, professor Sverre Varvin og professor Annika Melinder med i panelet.

Melinder tok opp Prestesaken som et ferskt eksempel på hva debattmøtet handlet om.

– Prestesaken reiser på nytt viktige og grunnleggende spørsmål om mekanismer i den menneskelige psyken, nemlig bekreftelsesfellen og hukommelsesproblematikk hos sårbare individer, sa Melinder, og fortsatte:

– En vanlig feil vi ofte gjør, både lekfolk og eksperter, er å utgå fra den informasjonen som vi allerede har, og søke mer informasjon som kan bekrefte den. Den opprinnelige forståelsen av hva som eventuelt har skjedd, vil forme spørsmålene vi så stiller. Å søke etter den informasjonen vil gi færre muligheter for alternative forklaringer på fenomener.

Bekreftende forutinntatthet er et universelt trekk ved menneskelig kognisjon, påpekte professoren.

Klinisk

Psykiater Sverre Varvins felt i denne sammenheng er flyktninger og hvordan de husker traumatisering. Både hans og Trine Anstors perspektiv var at emosjonelle minner *kan* huskes desorganisert og fragmentert.

– Traumatisering sitter i kroppen, og kroppen husker, sa Varvin.

Trine Anstorp framhevet to spor å forholde seg til som «fremmer bedre tilgjengelighet til minnene».

– Det ene er en forståelse av at minnene kan være ufullstendige. Det andre er en forståelse av at frykt, skam, skyld og forvirring gjør minnene mindre tilgjengelige.

Feilaktig hukommelse

Melinder advarte mot å bruke metoder i rettslig sammenheng som ikke er evidensbaserte.

– Sensitivitetstrening, forestillingsteknikker og regresjonsterapi er eksempler på metoder som absolutt ikke er å anbefale. De trigger prosessene som kan føre til feilaktig hukommelse.

Melinder sa at profesjonalitet tilsier at eksperter inntar en mer falsifiserende holdning til materialet som skal vurderes.

– Men ofte ser man at det motsatte skjer, noe Prestesaken er ett eksempel på, sa hun.

Kvalitetssikring

Melinder utfordret også ansvarlige for etterutdanningsprogrammer for sakkyndige, oppfølgings- og veiledningsordningene etter gjennomført program, og ikke minst Barnesakkyndig kommisjon (BSK) og Den rettsmedisinske kommisjon (DRK), som skal kvalitetssikre sakkyndiges arbeid.

Hun kom med indirekte kritikk mot DRK for å ha godkjent sakkyndigrapporten i Prestesaken.

– Kommisjonen sa til og med at den var grundig, påpekte Melinder.

Professoren ved Universitetet i Oslo understreket at det for en terapeut ikke er noe galt i å være advokat på vegne av klienten.

– Som terapeut skal man skal tro på klientens historie. Det er det som skiller en terapeut fra en sakkyndig. En sakkyndig skal ha en nøytral holdning og sjekke fakta. Klienten er oppdragsgiver for terapeuten. Domstolen er den sakkyndiges oppdragsgiver, sa Melinder.

«Overgriper»

Trine Anstorp ga råd til advokatene og ba dem tilrettelegge for at fornærmede ikke trigges ekstra under avhør eller i retten. I presentasjonen på storskjerm uttrykte Anstorp dette slik i den forbindelsen: «overgriper ute av rettslokalet».

Psykologtidsskriftet spurte Anstorp hvorfor hun brukte betegnelsen «overgriper» her.

– *Det riktige ville vel vært «overgrepsanklagede» eller bare «tiltalte»?*

– Ja, det er riktig, svarer Anstorp.

– *Men hvorfor brukte du feil betegnelse?*

– Det går bare litt fort i svingene, svarer Anstorp i en sms. Senere legger hun til dette:

– Eller, litt mer: «Den tiltalte/det vil si personen som fornærmede oppfatter som overgriper». Det er vel det jeg legger i det.

– Uskyldige dømmes

Advokat Unni Fries var en av dem i den fullsatte salen som kommenterte paneldeltakernes foredrag. Hun jobber mest som forsvarer og har hatt mange overgrepssaker.

– Problemet for min yrkesgruppe er at det som handler om ikke-konsistente forklaringer, forklaringer som ikke underbygges med andre typer bevis, ofte blir brukt nettopp som bevis for at det har skjedd et overgrep. I en konkret sak for noen uker siden, for eksempel, mente påtalemyndigheten

at ettersom fornærmedes forklaring var inkonsistent og i strid med objektive funn, styrket det troverdigheten hennes. Denne holdningen møter jeg også hos sakkyndige og behandlere, sa Fries.

Til Psykologtidsskriftet sa hun etter arrangementet at aktørene i retten ofte mangler oppdatert kunnskap om hukommelse generelt og falske minner spesielt.

– Mytene lever i retten. Dette øker risikoen for at uskyldige dømmes i overgrepssaker, sa Fries.

Se video fra debattmøtet på Advokatforeningen.no eller på Youtube.